

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕТОДИК КВАЗІПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ІНДУСТРІЇ АКТИВНОГО ВІДПОЧИНКУ

У статті розглянуто форми й методи реалізації квазіпрофесійної діяльності в професійній підготовці фахівців для індустрії активного відпочинку. Наведено результати педагогічного експерименту, в тому числі й вибіркового впливу умов з насичення квазіпрофесійною діяльністю змісту комплексу спортивно-туристських дисциплін.

Ключові слова: квазіпрофесійна діяльність, індустрія активного відпочинку, природні й штучні туристські полігони, навчальний проект “Розробка активного тура”.

Сучасні світові тенденції диференціації попиту на туристичні послуги, з одного боку, й незадоволеність основного мотиву споживачів цих послуг, що полягає в бажанні одержувати нові враження, – з іншого, сторони актуалізують появу нових напрямів розвитку туризму.

Одним з таких перспективних напрямів є надання товарів і послуг у сфері активного відпочинку. Ядром цього напрямку є поєднання таких галузей, як: фізична рекреація, спорт і розваги. Динаміка його розвитку й інтенсивність розширення цього сегмента ринку в сукупності зі зростанням ролі фізичної рекреації та спорту в оздоровленні населення дають змогу ствержувати про новий соціально-економічний феномен – індустрію активного відпочинку.

Проведене на базі кафедри туризму й готельного господарства Класичного приватного університету дослідження з формування готовності бакалаврів туризму до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку виявило ефективність запропонованого авторами комплексу організаційно-педагогічних умов [1]. Додатково було отримано результати вибіркового впливу організаційно-педагогічної умови з насичення квазіпрофесійною діяльністю змісту комплексу спортивно-туристських дисциплін, які лягли в основу цієї роботи.

Метою статті є аналіз форм і методів реалізації організаційно-педагогічної умови з насичення квазіпрофесійною діяльністю змісту комплексу спортивно-туристських дисциплін програми підготовки бакалаврів туризму в Класичному приватному університеті.

Професійна діяльність в індустрії активного відпочинку належить до професій, пов'язаних з можливим впливом різних сильних стресових факторів: психологічних (суб'єктивних і об'єктивних), фізіологічних (перевантаження, захворювання, травми, виснаження ресурсів організму), природних умов, аварійних і екстремальних ситуацій. Подібна специфіка вимагає застосування особливих форм і методів підготовки.

Механізми впливу стресорних впливів на цілеспрямовану діяльність мають загальні закономірності, засновані на теорії стресу, психології, фізіології і спеціальній підготовленості людини.

Існує ряд професій, для яких проводилися наукові дослідження з пошуку оптимальних шляхів організації професійної підготовки до складної діяльності в умовах сильного стресорного впливу, тому для вибору оптимальних форм і методів підготовки ми можемо звернутися до досвіду цих досліджень.

Результати багаторічних наукових пошуків щодо дії стресорних впливів на професійну готовність космонавтів, військових льотчиків, бійців спецпідрозділів, авіадиспетчерів та інших представників екстремальних професій були відображені в наукових працях з фізіології і психології стресу.

На нашу думку, для організації професійної підготовки бакалаврів туризму для індустрії активного відпочинку необхідно враховувати такі результати:

– у працях Л.О. Китаєва-Смика [2], О.М. Медведєва [3] показано, що рівень закріплення складних умінь і навичок має стійку залежність від умов навчання. Чим екстремальніші (складніші, напруженіші, небезпечніші, відповідальніші) умови підготовки і ближчі до реальних умов діяльності, тим вища надійність навчання;

– у працях Н.П. Казаченко [4], Л.О. Китаєва-Смика [2], А.В. Карпова [5] зазначено, що ефективність вирішення складних професійних завдань у стресових ситуаціях залежить від кількості і якості, а також ситуаційної оформленості професійного досвіду індивідуума;

у дослідженнях Ф.З. Меєрсона [6] і В.І. Медведєва [7] показано, що ефективність адаптації до будь-яких стресорних впливів і працездатність, а значить, і професійна готовність у цілому, вищі в індивідуумів, які мають досвід подібних (за Ф.З. Меєрсоном – “слід адаптації”) або інших сильних впливів (за Ф.З. Меєрсоном – “перехресна адаптація”).

Аналіз сучасних моделей професійної підготовки до екстремальної діяльності виявив два основних напрями вдосконалення підготовки:

– шляхом урізноманітнення ситуаційної оформленості досвіду і наближення умов діяльності до реальних. Такі методики широко застосовуються для підготовки спецпідрозділів [3; 8];

за допомогою насичення практичної підготовки заняттями на тренажерах і симуляторах, а також технологічного вдосконалення тренажерних комплексів для максимального наближення умов квазіпрофесійної діяльності до реальних [9]. Таким чином, за рахунок широкого використання імітаційних технологій можна збільшити частку навчально-професійної і квазіпрофесійної діяльності пілотів цивільної авіації в окремих напрямках підготовки до 80–90%, що значно вище, ніж у спортивно-туристських дисциплінах спеціальності “Туризм”.

Сутність квазіпрофесійної діяльності полягає в моделюванні або відтворенні умов чи ситуацій професійної діяльності. Ми вважаємо, що для ефективного освоєння як предметного, так і соціального контекстів спортивно-туристської діяльності при виконанні типових практичних завдань необхідно відтворювати умови, максимально наближені до реальних. Залежно від напрямку діяльності ми використовуємо такі новації:

– усі дисципліни спортивно-туристської спрямованості нами було згруповано в пакет № 1 “Активні види туризму” циклу професійної і практичної підготовки (на вибір студента), навчального плану бакалаврів напряму підготовки 6.140103 “Туризм”;

– для моделювання умов інструкторської діяльності в індустрії активного відпочинку ми групуємо практичні заняття дисциплін пакета №1 “Активні види туризму” (“Спортивний туризм”, “Спортивне орієнтування”, “Діяльність туристських самодіяльних організацій”, “Організація дитячого і молодіжного туризму”) по 4–8 академічних годин і проводимо їх у “польових” умовах на обладнаних природних або штучних туристських полігонах, що дає змогу відтворювати умови природного рельєфу;

– для моделювання умов організаційної, інструкторської, суддівської і спортивної діяльності щодо організації і проведення спортивних та анімаційних змагань з дисципліни “Діяльність туристських самодіяльних організацій” ми реалізуємо цикл польових практичних занять з теми “Організація і проведення навчальних змагань з техніки спортивного туризму” на обладнаному природному скельному полігоні;

– для моделювання умов, ситуацій і завдань проектної діяльності в індустрії активного відпочинку ми застосовуємо метод педагогічного проектування, спрямований на виконання навчального проекту “Розробка активного тура” в рамках самостійної роботи з дисципліни “Діяльність туристських самодіяльних організацій”;

усі практичні заняття з дисципліни “Спортивне орієнтування” згруповані по 6 навчальних годин і проводяться в пересіченій лісовій зоні. Для відтворення реальних ситуацій і набуття особистого досвіду орієнтування на місцевості кожне таке заняття завершується індивідуальним проходженням навчальної дистанції, складність якої послідовно зростає;

– в аудиторних заняттях для аналізу проблемних ситуацій ми використовуємо реальні ситуації похідної діяльності в різних видах туризму з особистого досвіду викладача з демонстрацією картографічних, фотографічних матеріалів;

– для фокусування науково-дослідної роботи студентів на професійній діяльності в індустрії активного відпочинку теми курсових, дипломних і магістерських робіт мають зазначену спрямованість.

У межах нашого дослідження було проведено педагогічний експеримент, спрямований на перевірку ефективності впливу комплексу організаційно-педагогічних умов на формування готовності бакалаврів туризму до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку (в експериментальній групі Ег1), а також ефективності вибіркового впливу організаційно-педагогічної умови з насичення квазі-професійною діяльністю змісту комплексу спортивно-туристських дисциплін (в експериментальній групі Ег2) [1].

Педагогічний експеримент виявив статистично значущий ($p < 0,05$) позитивний вплив комплексу організаційно-педагогічних умов на показники мотиваційно-ціннісного, когнітивного й діяльнісного компонентів готовності бакалаврів туризму (в експериментальній групі Ег1) до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку порівняно з групами Ег2 і Кг.

Результати експерименту підтвердили вибірково позитивний статистично значущий ($p < 0,05$) вплив організаційно-педагогічної умови № 2 (насичення квазі-професійною діяльністю змісту комплексу спортивно-туристських дисциплін) на окремі показники діяльнісного компонента готовності. Студенти експериментальної групи Ег2 мають вищі показники готовності до проектування активних турів (+50,5%) і інструкторської діяльності із забезпечення безпеки (+11,7%) порівняно з контрольною групою Кг.

Результати експерименту свідчать про те, що наявне статистично недостовірне перевищення показників когнітивного компонента готовності між групами Ег2 і Кг у таких галузях, як загальні знання у сфері активного відпочинку (+11%) і топографічна підготовка (+16,9%), що ми пояснюємо педагогічним впливом вступної лекції “Професійна діяльність в індустрії активного відпочинку” (дисципліна “Спортивний туризм”), виконанням проекту “Розробка активного тура” (дисципліна “Діяльність туристських самодіяльних організацій”) і проведенням польових занять з дисципліни “Спортивне орієнтування”. При цьому актуалізація широкого спектра знань у сфері активних видів туризму при виконанні проекту “Розробка ак-

тивного тура” є позитивним, але недостатнім фактором для стійкого підвищення показників когнітивного компонента готовності в групі Ег2.

Результати експерименту не виявили статистично достовірних відхилень у показниках мотиваційно-ціннісного компонента готовності (у групах Ег2 і Кг) внаслідок вибіркового впливу організаційно-педагогічної умови з насичення квазіпрофесійною діяльністю змісту комплексу спортивно-туристських дисциплін.

Висновки. Застосування організаційно-педагогічної умови з насичення квазіпрофесійною діяльністю змісту комплексу спортивно-туристських дисциплін як самостійного інструмента формування готовності бакалаврів туризму до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку можна визнати обмежено ефективною й високоефективною умовою в комплексі із запропонованими нами організаційно-педагогічними умовами.

Список використаної літератури

1. Коллегаев М.Ю. Формування готовності бакалаврів з туризму до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / М.Ю. Коллегаев. – Запоріжжя, 2013. – 24 с.
2. Китаев-Смык Л.А. Психология стресса / Л.А. Китаев-Смык. – М. : Наука, 1983. – 368 с.
3. Медведев А.Н. “БАРС” (Боевая Армейская Система) [Электронный ресурс] / А.Н. Медведев. – М. : Саттва, 1997. – 276 с.
4. Казаченко Н.П. Помехоустойчивость человека в экстремальных условиях деятельности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. / Н.П. Казаченко. – Л., 1976. – 187 с.
5. Карпов А.В. Профессиональный опыт руководителя [Электронный ресурс] / А.В. Карпов. – Режим доступа: http://www.hr-land.com/pages/art20071205_51358.html.
6. Меерсон Ф.З. Адаптация к стрессорным ситуациям и физическим нагрузкам / Ф.З. Меерсон, М.Г. Пшенникова. – М. : Медицина, 1988. – 254 с.
7. Медведев В.И. Устойчивость физиологических и психологических функций человека при действии экстремальных факторов / В.И. Медведев. – Л. : Наука, 1982. – 102 с.
8. Барри Д. Энциклопедия выживания и спасения / Д. Барри. – М. : Вече, 1997. – 284 с.
9. Болтунов О. Подготовка специалистов. Небо начинается с земли [Электронный ресурс] / О. Болтунов // Транспорт России. – 2012. – № 21 (725). – Режим доступа: <http://www.transportrussia.ru/podgotovka-spetsialistov/nebo-nachinaetsya-s-zemli.html>.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2013.

Коллегаев М.Ю. Эффективность методик квазипрофессиональной деятельности в профессиональной подготовке специалистов для индустрии активного отдыха

В статье рассмотрены формы и методы реализации квазипрофессиональной деятельности в профессиональной подготовке специалистов для индустрии активного отдыха. Приведены результаты педагогического эксперимента, в том числе и выборочного воздействия условия по насыщению квазипрофессиональной деятельностью содержания комплекса спортивно-туристских дисциплин.

Ключевые слова: квазипрофессиональная деятельность, индустрия активного отдыха, природный и искусственный туристские полигоны, учебный проект “Разработка активного тура”.

Kollegaev M. Efficiency of methods in quasiprofessional activity in professional preparation of specialists for the leisure industry

The article substantiates the necessity of applying and considered the forms and methods of implementation of quasiprofessional activity as a component of a complex of organizational and pedagogical conditions of formation of readiness bachelors of tourism for professional activity in leisure industry. The results of the pedagogical experiment, including the selective

impact of pedagogical conditions to saturate the content of sports and tourist complex disciplines with quasiprofessional activity.

The purpose of this article is to analyze the forms and methods of implementation of the organizational and pedagogical conditions in saturating the content of sports and tourist complex disciplines bachelor of tourism in the Classic Private University with quasiprofessional activity.

Professional activity in the leisure industry is one of the professions related to the possible effect of different hard stress factors: psychological, physiological, influence of extreme natural conditions, emergency and extreme situations. Such a specific feature requires the use of special forms and methods of preparation.

In our research, a pedagogical experiment, which was aimed at testing the effectiveness of the impact of the organizational and pedagogical conditions complex for the formation of readiness to professional activity of bachelors of tourism in the leisure industry, and also at the effectiveness of the selective effects of organizational and pedagogical conditions for the saturation of the content of the sports and tourism disciplines complex with quasiprofessional activity.

Pedagogical experiment showed a significant ($p < 0.05$) positive impact of organizational and pedagogical conditions complex on the index of value - motivational, cognitive and activity components of preparation of Bachelors of Tourism (in the experimental group EG1).

The experimental results confirmed the positive selective statistically significant ($p < 0.05$) influence of organizational and pedagogical conditions to saturate the content of sports and tourist complex with quasiprofessional activity on separated indexes of the activity component of readiness (in the experimental group EG2).

The use of organizational and pedagogical condition in order to saturate with quasiprofessional activity as an independent instrument of readiness formation for professional activity of bachelors of tourism in the leisure industry can be considered partially effective and highly efficient condition in association with the rest of the offered to us organizational and pedagogical conditions.

Key words: *quaziprofessional activity, leisure industry, natural and man-made tourist landfills, academic project "Development of an active tour".*